

Juryrapport

In de eerste plaats wil de jury dank betuigen aan het bestuur van de Aleida Schot Stichting, dat de hun ter beschikking gestelde vertaalprijs heeft bestemd voor literaire werken uit de Slavische wereld. Zij hoopt dat hierdoor de literatuur uit dit deel van Europa steeds meer aandacht krijgt en dat onder slavisten de belangstelling voor de kunst van het vertalen toeneemt. Het feit dat Aleida Schot zelf in haar vertaalarbeid de vervulling van haar leven zag en diepgelukkig was met de onderscheiding die zij hiervoor ontving, geeft aan deze prijs een speciale glans. Er is geen betere wijze om de herinnering aan haar als vertaalster levend te houden.

Overeenkomstig het verzoek van de Aleida Schot Stichting heeft de jury zich beperkt tot de literaire werken die de laatste drie jaar in het Nederlands zijn vertaald. Tezamen waren dit een kleine zestig publicaties, waarvan het merendeel in boekvorm is verschenen. Uit het Russisch, Pools en Tsjechisch zijn zowel proza als poëzie vertaald, uit het Bulgaars alleen proza; vertalingen uit het Joegoslavisch zijn ons niet onder ogen gekomen.

De vertalingen van Russische literatuur vormden driekwart van het totale aantal. De jury heeft daarom besloten, in dit jaar waarin de Aleida Schot-prijs voor de eerste maal wordt toegekend, uit deze teksten haar keuze te maken. Het betreft hier bijna uitsluitend twintigste-eeuws proza. Hoewel hierin het aandeel van oudere, reeds lang bekende en met prijzen bekroonde vertalers groot was, hebben wij ons ditmaal, volgens de wens van de Stichting, uitsluitend georiënteerd op een jongere generatie vertalers. Juist voor hen immers kan de erkenning van hun talent en de hiermee verbonden beloning zeer belangrijk zijn. Dit is, lijkt ons, ook geheel in de geest van Aleida Schot, die uit ervaring wist hoe slecht vertalingen worden gehonoreerd en altijd opkwam voor de belangen van haar vakgenoten. De jury ziet dan ook de Aleida Schot-prijs 1981 als een aanmoedigingsprijs, als een stimulans voor jonge vertalers die zich geheel en al aan deze taak hebben gewijd.

Vertalen is altijd een compromis tussen een letterlijke weergave waarin men zoveel mogelijk de details van het origineel bewaart en een vrijere variant met vloeiend Nederlands als hoofddoel. Daarbij kan het accent liggen op de ene of op de andere pool. Het is de jury opgevallen dat bij de groep jonge vertalers waarvan ze het werk bekeken heeft, het accent nadrukkelijk ligt op de tweede pool. Men geeft de voorkeur aan vlot Nederlands, waarbij veelvuldig gebruik wordt gemaakt van idiomatisch en zelfs populariserend taalgebruik. Dit kan er soms toe leiden dat de betekenis van het origineel niet geheel in de vertaling is terug te vinden. Geen van de door de jury gelezen vertalingen is in dit opzicht vlekkeloos. Uiteraard zal dit alleen opvallen aan lezers die – om welke reden dan ook – de vertaling nauwgezet met het origineel vergelijken, maar toch is het niet geheel oorbaar dat een goed leesbare tekst onnauwkeurigheden als het ware camoufleert. Het is de indruk van de jury dat mogelijk de vertaler niet altijd de tijd krijgt om de laatste feilen in zijn werk weg te werken, daar de uitgever het boek immers zo spoedig mogelijk op de markt wil brengen. Dit gaat vooral op voor contemporaine Russische auteurs die als dissident plotseling een hoge actualiteitswaarde hebben gekregen. Het is te hopen dat onze

vertalers zich spiegelen aan het voorbeeld van Aleida Schot en zich schrap zetten tegen de op hen uitgeoefende pressie als zij menen meer tijd nodig te hebben om de laatste hand aan hun werk te leggen.

Onder de jonge slavisten-vertalers neemt Gerard Kruisman (pseudoniem: Gerard Cruys) een bijzondere plaats in en hij komt dan ook naar het oordeel van de jury het meest in aanmerking voor een bekroning. Kruisman is een virtuoos vertaler van modern Russisch proza en hij weet ook voor moeilijke passages uitstekende Nederlandse equivalenten te vinden.

Bovendien beschikt hij over een gevarieerde, vaak originele woordkeus en een goed ontwikkeld stijlgevoel. Zijn werk is veelzijdig. Behalve uit het Russisch vertaalt hij ook uit Scandinavische talen, iets wat de jury overigens niet in haar oordeel heeft betrokken. De romans van de twee contemporaine Russische auteurs, Wojnowitsj en Sokolov, die Kruisman in Nederland heeft geïntroduceerd, zijn eveneens uiteenlopend van aard. Wladimir Wojnowitsj geeft een soms realistische, soms meer satirische typering van alledaags Russisch leven; Sasja Sokolov daarentegen schrijft een uiterst subjectief proza vol suggestieve herhalingen en grillige associaties.

Van Wojnowitsj zijn in de vertaling van Kruisman inmiddels vier werken gepubliceerd, waarvan er door de jury drie zijn beoordeeld. Het vierde is onlangs uitgekomen, toen het onderzoek van de jury reeds was afgesloten. De drie beoordeelde boeken zijn *Iwankiade*, een min of meer zakelijk verslag van een rechtszaak, en verder *De briefwisseling* en *De merkwaardige lotgevallen van soldaat Iwan Tsjonkin*. In deze laatste twee boeken, die in taalgebruik en manier van vertellen aan Gogol herinneren, wordt de Russische provincie beschreven. De boertige humor en de vaak beklemmende, groteske sfeer zijn door Kruisman uitstekend in het Nederlands overgebracht. Het pas uitgekomen tweede deel van de avonturen van Tsjonkin is, zoals reeds opgemerkt, buiten beschouwing gebleven.

Een geheel andere opzet vindt men in de roman *School voor gekken* van Sasja Sokolov. De auteur past hierin de *stream of consciousness*-techniek toe; door het prisma van een schijnbaar achterlijke jongen geeft hij een uiterst kritische visie op de sovjetwereld. Het verhaal speelt zich af in een villadorp waar een school voor zwakzinnige kinderen is gevestigd. De naamloze held, ex-pupil van deze school, geeft in soms bizarre, soms lyrische taal uitdrukking aan zijn stemmingen en emoties. De ritmische cadans en de poëtische allure van dit proza is in de vertaling zeer goed weergegeven.

Als jong vertaler heeft Gerard Kruisman al een respectabel aantal vertalingen op zijn naam gebracht. Ook de veelzijdigheid van het door hem geleverde werk wekt bewondering. Daarbij onderscheidt hij zich, zoals gezegd, door zijn literaire kwaliteiten – door zijn artistieke inventiviteit en door zijn vermogen de sfeer van het Russische origineel in het Nederlands over te brengen. Het is om deze redenen de jury een genoegen hem als eerste voor te dragen voor de Aleida Schot-prijs.

De jury:

Henk Mulder, voorzitter

Barber van de Pol

Marko Fondse
Adriaan Morriën
Peter Verstegen
Joan de Bie, secretaris